

ATATÜRK VE GENÇLİK

Doç. Dr. Mustafa E. ERKAL

Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümünü kutladığımız bugünlerde Atatürk'ün çeşitli görüşlerini inceleyen ve son bağımsız Türk Devletinin kurulmasını ele alan eser ve araştırmalara sık sık rastlıyoruz. Ümit ederiz ki, 1981 ve sonraki yıllar bu bakımdan Türkoloji, Türk Tarihi ve Türk Sosyolojisi açısından oldukça verimli birer yıl olacaklardır. Aslında, Atatürk üzerine yazılacak bir kitap veya bir makale, düzenlenecek konferans ve açık oturumlar yukarıda belirttiğimiz her üç ilim dalmı da birlikte gözönünde tutmak zorundadır. Bu kutlama yılı vesilesiyle Türk Tarihinin ve onun son altın halkası olan Cumhuriyet Tarihimizin de sosyolojisi yapılabilir bir hale gelmektedir. Asırlardır süren Türkün tarihi yürüyüşü içinde onaltı büyük devlet kuran bir neslin devamı olmaktan gurur duyarız. Dünya tarihine onyedinci Türk devleti olarak doğan Atatürk Türkiye'si bu tarihi yürüyüşün son halkasıdır. Bize göre 100. yıl kutlamalarında işaret edilmesi gereken önemli noktalardan birisi de, Türk Milletinin devlet kurma geleneğine sahip olarak sürekliliği ve Türk Tarihinin bölünmez bir bütün oluşudur.

Nitekim, Atatürk'ün de inkılâpçı karakteri, millî kültür ve tarihimize Batı medeniyetinin verilerini millî niteliğimizi kaybetmeksizin dengeleyerek yeni bir sosyal doku kapsamında ele almasıyla ortaya çıkmıştır. Büyük komutan ve askerî lider vasfını 1300 yıla yaklaşan şanlı bir tarih hazinesi bulunan Türk Kara Kuvvetlerinin geleneğinden almış, millî lider ve kurtarıcı rolünü de Türk Tarihinin derinliklerinde bulmuştur. Manda fikrini veya Sovyet modeline uygun bir halk cumhuriyetini reddederek "millî bağımsızlık" ülküsü ile zor ve engeli bol bir yola koyuluşu başka nasıl açıklanabilir.

Her sene muntazam olarak yayınlanan Sosyoloji Konferansları için hazırladığımız bu makalenin ana konusu ülkemizin sosyal ve

ekonomik gelişmesinde gençliğin ve aydınların görevi ile bunların milli varlığımızın devam ettirilmesindeki bazı önemli rolleridir. Bu arada Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konulardaki görüşlerini de yer yer vererek Atatürkçü düşüncenin bir yanına ışık tutmağa çalışacağız. Atatürk'ün Doğumunun 100. yıldönümüne tahsis edilen bu konferans kitabında yer alan kıymetli makalelerde belirtilen hususları tekrar etmemek için konuyu mümkün olduğu kadar sınırlı tutacağız ve belirli bir açıdan ele alacağız.

Gençlik ve İdeoloji

Bilindiği gibi, gençlik, toplumların geleceğinin bir göstergesidir. Özellikle, yaş grupları itibariyle 0-14 yaş grubunun nisbi olarak yüksek bulunduğu, Türkiye gibi gelişmiş bazı ülkelere göre yüksek nüfus artış oranına sahip ülkelerde, genç nüfus, sosyal ve ekonomik kalkınma için hem olumlu, hem de olumsuz tesirler yaratabilir.

Genç nüfus gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmeleri ve gelişmeleri için bir avantajtır. Çünkü, genç nüfus meslekî ve teknik bir formasyona kolaylıkla sahip kılınabilir. Özellikle, eğitim sektörüne ayrılacak kaynaklarla ülkenin ihtiyaç duyacağı vasıf ve sayıda insan gücü yetiştirilebilir. Genç nüfus, bol ve yönlendirilebilir emek anlamını taşır. Tabii ki, genç nüfusun farklı mesleklerde sayı ve vasıf olarak eğitilmesi kadar onların iş imkânlarına kavuşabilmeleri için eğitim ve istihdam politikalarının birlikte düzenlenmesine de ihtiyaç vardır.

Bu gibi çoğaltılabilecek birçok avantajı bulunan genç nüfus aynı zamanda bazı olumsuz etkiler de yaratabilir. Nitekim, gençlik çağı döneminin gerek ferdi, gerek sosyal değişme ve gelişme özellikleri, psikolojik ve sosyal meseleler yaratır. Çocuklukla olgunluk arasında ferdin hayat tarzına şekil veren gençlik çağı bir geçiş dönemidir. Bu dönemde genç bir kimse toplum içinde sosyalleşmenin ve kendini kabul ettirebilmenin kanallarını arayıp bulmakla uğraşır. Normal kimlik kazanma yolları ve rehberlik müessesesi gelişmemişse, gençliğin tahripkâr tutum ve davranışları artabilir. Bu durumda, fert hissi taşkınlıklara kaşurma eğilimi içinde olarak, kendisini kabul ettirmek, kişiliğinin sınırlarını aşmak, düşünce yapısını olgunlaştırmak ve değer yargularına düzen vermek ister.

Buluğ, ergenlik ve yetişkinlik öncesi dönemi içine alan gençlik çağını bir olgu olarak düşünürsek, bunun üç ana özelliğinden bahsedebiliriz¹:

1 — Özdeşleşme (aynileşme, benzeme, benimseme, bir olma, taklit),

2 — Özerklik (muhtariyet),

3 — Sorumluluk (mes'uliyet).

Bu üç temel özellik adetâ gence şekil verir. Sadece kendisine değil, fakat, kendi dışındaki diğer fert ve sosyal gruplarla olan ilişkilerinde de etkin bir rol oynar. Sosyalleşme süreci içinde yerini alma gayretinde olan kimse, hem özdeşleşme, hem özerk hareket edebilme, hem de belirli bir sorumluluk payına sahip olmak isteyecektir. Kişilik kazanma yolunda yukarıda belirtilen her üç safhayı da aşan bir fert zamanla toplumda geçerli olan sosyal müesseseleri hissetmeye ve onların fonksiyonlarını gözlemeye başlar.

İnsan toplumlarında sosyal müesseselerle güçlendirilen ve çeşitli dengelere dayanan düzen, bir manevî disiplin demek olan ahlâka dayanmaktadır. Ahlâk, toplum üyeliğini kazanmayla birlikte ferdin pay alacağı bir kaynaktır. Genellikle, dinî ve sosyal menşeli bir nitelik taşır.

Toplum üyeliğini kazanan ve sosyalleşen gençliğin milli kültür unsurlarını tahrip etmeden muhafazakâr yapıyı zenginleştirici, geliştirici dinamizmi toplumların sosyal gelişmelerinde itici bir tesir yaratır. Çeşitli yeniliklerin ve hatta medeniyetlerin doğuşunda bu dinamizm güçlü bir şekilde yer alır. Ancak, sağlıklı olmayan şekillerde tahribe yönelen davranışlar ve yaratıcı dinamizmin yıkıcı dinamizme dönüşmesi, toplumlar için bir tehlike teşkil edebilir. Özellikle, ideolojilerin donmuş kalıpları içinde gençlerin irade ve kabiliyetlerini hapsedmeleri rasyonel olmayan bir takım tahrip ve terör olaylarına sebep olabilir. Her ne kadar çağdaş sanayi toplumlarında ideolojiler ve bunların etkileri azalmakta ise de² sanayileşmeye geçiş

1) Köknel, Ö., "Türk Toplumunda Gençlik", İstanbul Üniversitesi Bülteni, Temmuz 1976, s. 2, sh. 18.

2) Bell, D., The End of Ideology, Free Press, 1962 adlı eserde bu görüş işlenmektedir.

dönemlerinde bulunan sosyal ve ekonomik yapı değiştiren ve dolaşısıyla yeni bir takım dengeler kurmak zorunda bulunan ülkelerde ideolojiler etkili olabilmektedir. Sanayi toplumlarında ise, ideolojiler akademik bir fantezinin ötesine geçememektedir. Geçiş döneminde olan ve hızlı sosyal değişmelere sahne olan gelişmekte olan ülkelerde, gençlikteki dinamizm sosyal ve ekonomik kalkınmada itici bir rol oynamak yerine, tam tersine sosyal ve ekonomik kalkınmayı dondurucu, hatta, sabote edici bir nitelik kazanabilir. Kısmen, Türkiye örneğinde de bu özellikler çeşitli misâlleriyle gözlenebilir.

Tarih boyunca sosyal realitenin dönüm noktalarında ortaya çıkan daha sonra gelişmesini yitirerek ve canlılığını kaybederek sosyal gerçeğin gerisine düşen ve "ideoloji" niteliği kazanan önemli sosyal olaylarla doğan görüşler, katı ve tartışılmaz hale gelebilirler. Zaten onları benimseyenlerin de herhangi bir şekilde onları tartışmaları kabul edilmez. Sosyalizm ve faşizm bu özelliklere sahiptirler.

Sosyal realitenin dönüm noktalarında ortaya çıkan ve insanlığı etkileyen görüşler, ortaya çıktıkları çağın etiketini taşırlar ve o çağın gerçeğiyle sınırlıdır. Bu görüşleri insanlık tarihi ile özdeş kabul etmek yanlış bir yaklaşımdır ve bunlar tarihin daima ileri doğru dönen çarkını geriye çevirmek gayretleridir. Bu önemli görüşlerin doğuşları da sınıfların doğuşlarına bağlanamaz.

Meselâ, Avrupa feodalitesinin çöküşü ve şehirlerin doğuşu ile burjuvazi (şehirli) denen ve aristokrasi ile kilisenin dışında "ahali veya "halk" olarak bilinen büyük kitlenin içinden çıkan burjuvalar, siyasî, sosyal ve ekonomik değişikliklere öncülük etmişlerdir. Bu zümre ile yeni bir takım mesleklerin ve faaliyet alanlarının doğduğunu görüyoruz. Toprağın yerine menkul kıymetlerin ve buna dayanan ticarî faaliyetlerin önem kazanmasına tanık oluyoruz. Kendi içinde de zamanla, ekonomik güç ve statü bakımından kademelenme görülen burjuvazi, homojen bir sınıf olmaktan uzaktı. Bu büyük kitle içinde sınıfı oluşturan kriterler açısından farklı gruplar doğmuş zamanla farklı menfaatler güden gruplar gelişmişti.

Sanayi devriminden sonra doğan işçi sınıfı ve onun içinde bulunduğu zor ve aşağılatıcı çalışma şartlarını konu alan bir çok düşünür farklı da olsa bu dönemin ekonomik ve sosyal realitesi üzerinde durmayı görev bilmişlerdir. Batı Avrupa'nın tarihi içinde yer

alan bu gelişmenin Doğu'da yer alan bir çok farklı sosyal ve ekonomik gerçeğe sahip toplumlarda görülmediği de bir gerçektir. Bu toplumlar ya geç sanayileşme gayretleri içine girmişler ya da sosyo-kültürel yapıları Batı'da olduğu gibi, sömürüye imkân tanımamıştır. Zamanla bizzat Batı'da da sosyal siyaset ve diğer koruyucu politikalarla işçi sınıflarının sosyal ve ekonomik durumları düzeltilebilmiştir. İşçi sınıfının işçi sınıfları haline gelişi, başka bir ifade ile karmaşık yapıları sanayi toplumlarında farklı sektörlerde farklı menfaatler peşinde koşan ve homojen bir sınıf şuurundan uzak, kendi dışındakilere karşı düşmanlık duygularıyla dolu olduğu zannedilen işçilerin kazandıkları yeni statüler, işçi sınıfı adına hareket eden ve onların kurtuluşununun amaçlayan görüşleri sosyal gerçeğin gerisine düşürmesidir ki, bu görüşler, birer "ideoloji" niteliği kazanmışlar ve adetâ döküldükleri kaptan donan sıvı şekline bürünmüşlerdir.

Gençlik ve Toplum

İnsanın bedeni gelişmesi gençliğinin sonunda durur. Ruhî ve manevî gelişmesi ise devam eder. Ruhî ve manevî gelişmede bir sınır söz konusu değildir. İnsan hayatının sonuna kadar toplumun sosyal hayatından elde edebileceği, kazanabileceği pek çok şey vardır. Aynı şekilde, fert topluma pek çok şey verir ve kazandırır. Bu gelişmede ferdin iddiaları ile başarıları arasında anlamlı bir dengenin kurulmuş olması da gerekir. Ferdin iddiaları gördüğü eğitim ve öğretim, edindiği bilgi ve kabiliyetlere göre bir şekil alır. Başarıları ise, fırsat eşitliği, sosyal adalet anlayışı ve istihdam hacmine göre değişebilir. İddialar ile bu iddialara paralel olarak elde edilen başarılar, yeterli bir düzeyde değilse, gençlikte bir takım bunalımlar doğabilir. Özellikle, aydın işsizliğinin görülmesi, gençlikte gelecek için kötümser bir takım tutumları doğurabilir. Bu tutumlar bazı durumlarda ideolojik hareketlerle toplumun bütünlüğüne ve bölünmezliğine karşı kullanılabilir. Billhassa, gençlik çağının sonlarına doğru "fanatizm" ve onun yakın uydusu "asetizm" (kendini tamamen adama, aşırı bağlanma) görülebilir. Bu durumda iddiaları karşısında başarılarını çok vetersiz gören veya ideolojik şartlanma ile kimlik krizi içine giren gençler, kendilerini aşan fanatik, hayalî toplum modelleri ile uğraşır olurlar. Başarıyı bir ütopyanın meselâ sınıfsız ve sömürsüz toplum gibi bir hayalî topluma ve onun gerçekleşmesine varlıklarını tümü-

I. Ü. İktisat Fakültesi
Sosyoloji Enstitüsü
Ord. Prof. Dr. Z. F. Fındıkçı
Kütüphanesi

le tahsis ederek değer kazanmak ve toplum içinde kişilik kazanmak isterler.

“...asetizm safhasının mistik cazibesiyle “örgütlenen” eyleme geçme hummasına tutulan gençlere, durumlarını izâh etmek, onları kendi kendilerine karşı objektif olmaya çağırarak, ikâzlarda bulunmak güç, tehlikeli ve imkânsız denecek derecede zor bir iştir³.

“Bir de insanın kendi kendisini değerlendirecek, “ben kimim, neyim, ne olmak isterdim, ne olabilirdim, ne olabilirim?” diye içini tartarak ve ego ile kapasitesini, aktüel durumunu kıyaslayıp vardığı ve verdiği bir hüküm mevzuu bahistir ki, bilhassa, adolesans çağının sonunda ve gençlikte bu bir buhrana sebep olabilir: “Kimlik kirizi”⁴.

Ülkemizde Gençlik Kesimi

Ülkemizde sosyal çevre bakımından gençlik çağı içinde bulunanları çeşitli gruplara ayırabiliriz.

Bunlardan birincisi ve büyük bir yekûn tutanı köylerde veya daha geniş bir ifade ile kır bölgelerinde yaşayan kesimdir. Daha çok geleneksel yapının görüldüğü geniş aile tipinin yaygın bulunduğu kır bölgelerimizde yaşayan gençler konut, meslek ve eş seçiminde sosyal çevrenin doğurduğu sosyal kontrolü daha çok hissederler. Gelenek, görenek ve cemaatçi eğilimlerin ağırlık taşıdığı kır bölgelerimizde gençlik çağı denen olgunun üç temel özelliği (özdeşleşme, özerklik, sorumluluk) içinde özdeşleşme büyük bir ağırlık taşımaktadır. Özdeşleşme içinde benzeme ve taklit önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, dünyayı bile küçülten kitle haberleşme araçlarının tesirliliği radyo, televizyon, ulaştırma ve haberleşme kanallarından köyü şehre bağlamaktadır. Büyük şehirlerde görülen tutum ve davranışlar kısa bir süre sonra kır bölgelerinde de izlenebilmektedir. Bilhassa, giyim ve kuşamdaki moda buna örnek verilebilir. Ayrıca köydeki Türk ailesinin zamanla bir eli köyde, bir eli şehirde veya yurt dışında olması, hızlı bir haberleşme ve sosyal değişmeye sebep olmaktadır. Bunun yanısıra, sosyal temas imkânlarının da artışı kır böl-

3) Doksat, R., “Gençlik Psikolojisi ve Kültür İntikali”, Kültür ve San’at, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, sh. 90.

4) aynı eser, sh. 91.

gelerinde bulunan gençlik kesimin şehir bölgelerindekinden tamamen farklı bir sosyal çevre içinde bulunmasını önlemektedir.

Geleneksel yapının hâkim olduğu kırsal bölgelerindeki gençliğin eğitimde vazgeçilen kazanca katlanmayarak çalışma hayatına geçtiği de bir gerçektir. Nitekim, ülkemizde meslekî ve teknik eğitimin orta öğretim ikinci kademesinde yani lise seviyesinde söz konusu olması, kırsal kaynaklı gençlik kesiminin meslekî ve teknik eğitime kaymasını önlemektedir. Ülkemizde, kırsal bölgelerinde bulunan ilkököl mezunlarının yaklaşık olarak yarısı ilkökolden sonra çalışma hayatına geçmektedirler. Dördüncü Beş Yıllık Planda belirtildiğine göre, ilkökolden ortaöğretime geçiş şehir bölgelerinde % 75'i aşmakta iken, bu oran kırsal kesiminde % 25 dolaylarındadır⁵.

Gençlik kesimi olarak tanımlanan 12-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı 1965 yılında % 24,1 iken, 1975 yılında % 27,4 olmuştur. 1978 yılı sonunda ise, % 28,2'ye ulaşacağı belirtilmektedir. Giderek azalmakla birlikte genç nüfusun yaklaşık olarak % 55,0'ı kırsal alanlarında yaşamaktadır. Ancak, genç çağ nüfusu, iş ve eğitim imkânlarının nisbeten çok olduğu gelişmişlik düzeyi yüksek büyük şehirlerde yoğunlaşma eğilimindedir⁶.

Ayrıca, yüksek öğretime geçişte paralı eğitim görme, kurslara katılma, baba mesleği ve geliri başarı sağlayıcı etkenler olmaktadır. Yüksek öğretim sınavlarına girebilme ümidi bir çiftçi çocuğu için 1 iken, işçi çocuğu için 2,8, esnaf, sanatkâr çocukları için 4,7, serbest meslekle uğraşanların çocukları için 6,9, memur çocukları için 8,4, tüccar çocukları için 9,9 ve sanayici çocukları için 34,3'dür⁷. Ülkemizde, kısa ve uzun mesafeli iç göçlere konu olan nüfusun özellikle genç yaşlarda olması da göç veren yörelerin yaş yapısını olumsuz olarak etkilemektedir.

Gençlik kesiminin kırsal bölgelerinin dışındaki diğer bir bölümü de "yeni şehirli" nüfus içinde yer almaktadır. Bu kesim kırsal ile şehir arasında geçiş halinde bulunan bir grubu ortaya koymaktadır. Bu

5) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 - 1983), Ankara, sh. 148.

6) Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, sh. 154.

7) aynı eser, sh. 147.

grup için birçok sosyal ve ekonomik problemler sözkonusudur. Şehir hayatına uyumsuzluktan doğan sosyal ve psikolojik bunalımlar önemli problemlere yol açabilmektedir. Genellikle, gecekondu bölgelerinde görülen bu yeni şehirli gençlik kesimi beslenme, konut, meslek seçimi eğitim, sosyal ilişkilerde değişme gibi problemlerle karşıkarsıya kalabilmektedir. Ayrıca, farklı değer hükümleri ve bastırılmış duygular, kadın-erkek ilişkilerindeki farklılıklar, bu kesimi oluşturan gençleri, toplumda marjinal hale getirmektedir. Genel olarak uyumsuzluğun doğurduğu sorunlar arasında şiddet ve tahribe yönelik eylemler veya tekrar kır bölgelerine dönüş görülebilmektedir. Bu kesim, daha önce de bahsettiğimiz gençlik çağının üç temel özelliği açısından eski çevreleri ile yeni sosyal çevre arasında doğan farkı açık bir şekilde görebilmekte ve hissedebilmektedir. Kır bölgelerinde özdeşleşme (benzeşme, benimseme, taklid) ile şehir bölgelerinde özdeşleşilmek istenen tipler farklı olmaktadır. Bu bakımdan, yeni şehirli gençlik için şehir bölgelerinde farklı davranışları olan tiplerle özdeşleşme eğilimi görülebilmektedir. Bu fark giyimden kuşamdan mesleklere kadar görülebilmektedir.

Üçüncü bir gençlik grubu sosyal değişimin hızlı görüldüğü gelenekçi yapı izlerinin azaldığı, sosyal ilişkilerin şekilci ve gayri şahsî bir nitelik kazandığı karmaşık yapılı şehir bölgelerinde yer almaktadır. Şehir bölgelerindeki gençlik daha çok özerkliğe yönelmiş, sorumluluk taşıma eğiliminde, kişilikleri gelişmiş ve hatta kimlik krizine kadar varan hür bir ortamda objektif değer hükümlerine sahip bir kesimi meydana getirir. Genellikle, şehir bölgelerindeki gençliğin problemleri arasında anomi, barınma ve beslenme, uyuşturucu maddede alışkanlığı, cinsel serbestlik, yeterli olmayan rehberlik, boş zamanları değerlendirme imkânlarının yetersizliği gibi problemler vardır. Şehir bölgelerinde dayanışmanın zayıflaması veya şekli esaslar altında sürdürülmesi gençlerin moral yönlerini törpülemekte, faydacı ve maddî hedefli davranışları ön plana çıkarmaktadır. Şehir gençliği içinde, ailesinden ve sosyal çevresinden uzak gençlerin şehir hayatının karmaşıklığına ve farklı değer hükümleri karşısında psikolojik bir bunalım geçirmelerine de rastlanmaktadır. Şehir hayatındaki yalnızlaşma süreci gençler için söz konusu olmaktadır. Bazı gençlerin ideolojik saplantılar içine düşmelerinde şehir bölgelerindeki yalnızlaşmanın etkisi büyük olmaktadır. Hattâ, dışı kapalı birer cemaat gibi ideolojik amaçlı küçük sosyal gruplar, bu tip bir psikoloji içinde bu-

lunan gençlerden meydana gelmektedir. Gençin yalnızlaşma süreci içine girmesi ,onu topluma tepkici hareketlere de itebilmektedir. Bu durumdan faydalanmak isteyen çevreler gençliği ihtilâlcî önder bir grup olarak değerlendirirler. Onlara göre devrimci güç zamanla toplumun en dinamik kesimi olan gençliğe geçmiştir ve işçi sınıfının ihtilâlcî görevini gençlik yüklenmelidir. Gençliğin işçi sınıfının yerine koyarak yeni denemelerle uğraşan bazı çağdaş düşünürler de görmüştür. Nitekim, Batı Avrupa'daki bazı gençlik hareketlerinde bu etki görülmüştür⁸.

"Sosyal Yapı" ve "Kültürel Yapı" Farklaşması - Yeni Sosyal Dengeler - Terör.

Gelişmiş toplumlar, geçirdikleri dinamik yapı şartları dolayısıyla nisbeten istikrar bulmuş toplumlardır. Ancak, bu toplumlarda da sürekli bir istikrara rastlanamaz. "Sosyal yapı" ile "kültürel yapı"⁹ arasındaki farklaşma zamanla büyüyebilir ve toplumda bir takım sosyal hastalıklar belirir. Bunlar, maddî tatmine rağmen manevî tatminsizliğin doğurduğu, ailenin zayıflaması, boşanma oranlarının artışı, aile fertlerinin bağımsız yaşama eğilimi, uyuşturucu madde alışkanlığı, moral değerlerin yıpranmasının ve eğitim seviyesinin yükselişinin doğurduğu sifir dolaylarındaki nüfus artış oranı, artan intiharlar, tahribe yönelik eylemler, garipsenebilecek cinayetler, cinsel güçsüzlüğün bir sonucu olarak cinsel azgınlık veya ahlâk dışılık, hedefsizlik ve amaçsızlığı gösteren anomi gibi hastalıklardır. Bu has-

8) Bu düşünörlere örnek olarak J.P. Sartre ve H. Marcuse verilebilir.

9) Kültürel yapı genel olarak toplum hayatının nasıl olması gerektiğini ortaya koyar. Sosyal yapı ise, toplum yapısının nasıl olması gerektiğini değil, nasıl olduğunu ortaya çıkarır. Sosyal yapı bazı durumlarda kültürel yapıdan uzaklaşabilir. Bu, canlı ve hareketli bir sosyal varlık olan toplumda izlenebilen normal bir özelliktir. Merton, kültürel yapı ile sosyal yapı arasında belirgen farkı, basit veya şiddetli olmasına göre "anomi" olarak tanımlamaktadır. Kültürel yapı, örf ve âdetleri, normları ve değer hükümlerini kapsar. Sosyal yapı ise, fert ve sosyal grupların karşılıklı ilişkilerinden doğan somut durumları, özellikleri, müesseseleri ve sosyal teşkilâtları kapsar. Merton, R.K., Social Theory and Social Structure, Glencoe, 1964, sh. 162.

talıklar toplumun bütününe ilgilendirdiği ve etkilediği için birer sosyal hastalıktırlar.

Bu hastalıkların giderilmesi için yeni yapı özellikleri sosyal yapıya kazandırılmaya çalışılır. Yeni yapı unsurları sosyal sistemi çalıştırıcı birer fonksiyon yerine getirerek, sosyal hayatta yeni dengeler kurarlar.

Gelişmiş olan ülkelerin bu gibi sosyal hastalıkları ve karmaşık dinamik yapı özellikleri bir bakıma gelişmekte olan ülkelerin büyük şehir bölgelerinde görülebilir. Aynı nitelikleri taşımaya bile, geleneksel yapının izlerine çok az rastlandığı bu gibi bölgelerde, sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki dengeli işleyiş bozulabilir. Bu ortam tabii ki, yetişkinlerden daha çok gençlik çağında bulunanları etkileyebilir. Şehirleşme ve sanayileşmenin meseleleri, işsizlik, ekonomik krizler, amacı dışına taşan terör sendikacılığı, bir takım baskı gruplarının artan baskısı, derneklerin amaçları dışında faaliyet göstermeleri, ekonomik krizler, endüstri ilişkilerinde görülen değişiklikler gibi meseleler karşısında etkilenecek kimseler öncelikle gençlik çağında bulunanlardır.

Şu halde, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş sanayileşmiş bölgelerinde görülen karmaşık ve dinamik yapının doğurduğu problemler, gerek devlet gerek özel kuruluşlarca yönetilecek olan rehberlik faaliyetleri, yetişkinler eğitimi, boş zaman yaratıcı ve onu düzenleyici çalışmalarla önlenemez. İlgî eksikliği ve gençlik kesiminde bulunanlara millî ve manevî değerlerin ve ülkelerin verilmemesi veya yeterince somut bir şekilde bunların kazandırılmaması, onların millî kültürü taşıyıcı bir niteliğe büründürülememesi, sosyal meseleleri büyütebilir. Dünyanın etkin kitle haberleşme ağı ile küçüldüğünü de göz önünde tutarsak, gençliğin millî kültüründen ve toplumundan uzaklaştırıcı ve yabancılaştırıcı alıştırma ve telkinlerle ülkeler içlerinden tahrip edilir hale gelebilir. Özellikle, soğuk savaşta ideolojinin millî menfaatlerin elde edilmesinde araç olarak kullanıldığı günümüzde, gelişmekte olan ülkeler bu emelleri caydırıcı sosyal ve kültürel tedbirlere öncelik vermek durumundadırlar. Aksi halde, gençliğini iyi eğitememiş, onu millî ve manevî değerleri ile donatamamış olan ülkelerin geleceğe ümitle bakmaları mümkün değildir.

Zira gelişmekte olan ülkelerin genç insanları üzerinde soğuk harp kapsamı içinde uygulanan beyinleri zaptedici politikalar top-

rak işgaline gerek kalmadan ülkeleri içerden çökertebilmektedir. Aslında, bu şekilde toplumu ile yabancılaşan aydınların ortaya çıkışı, coğrafi bir hareketliliğe gerek kalmadan doğan bir çeşit beyin göçüdür.

Beyinlerin zaptedilmesi ve çalınması millî devlete karşı terör olaylarını doğurur. Terör hem bir *sosyal olay*dır, hem de *sosyal olgu* niteliği taşımaktadır. Terörün sosyal olay olma özelliği onun sürekli yaygın bir olay olmasına ve toplum katında bir sosyal mesele olarak doğmasına bağlanabilir. Terör ve tedhişçilik de doğuştan değil, sonradan kazanılan bir özelliktir. Terörün amacı rejimi yıkmak ve hedef alınan toplum düzenine varmak olduğuna göre, terör olayları bir sosyal olgu içinde düşünülebilir. Demokrasi ile yönetilen bir çok ülkede terör özgürlüğün hastalıklı bir halidir. Belki de özgürlüğün ütopyası veya yalın, eksik ve soyut bir şekilde anlaşılan özgürlüğün tabii sonucudur. Düzen yıkıcı şartları ve ortamı olgunlaştıran millî toplumu çökertici, sınıfçı, çatışmacı tabiatında eylem ve şiddet bulunan fikir suçunun gayri meşru çocuğudur terör.¹⁰ Fikir suçu terörün beslendiği asıl kaynaktır. Terör ve terörist ise, genelin özelleşmesi, somutlaşmasıdır. Bu bakımdan, özünde şiddet bulunan fikir suçunun özgürce işlenmesini o toplumun demokratikleşmesi veya çağdaşlaşması ile özdeş saymak mümkün değildir.

Sosyal Değişme ve Dünya Gençliği

Ülkemizde hanehalkı sayısının azalmasını, geniş aile tipinin özellikle kırsal bölgelerinden şehir nitelikli bölgelere doğru kaydıca bölünmesini, yakın bir gelecekte şehirli ve köylü nüfusun dengeleneceğini de düşünürsek, bu gelişme özellikle aileyi güçlendirici ve eğitici çalışmaları gündeme getirmelidir. Aile içinde otorite ve prestij sahibi yaşlıların ölümü veya ailenin küçülmesi ile doğabilecek boşluk ve ilgi eksikliği yaygın eğitim ve yetişkinler eğitimi yoluyla giderilebilir. Aile bağlarının sürdürülmesi ve güçlendirilmesi toplum katında sosyal bütünleşmeyi sağlıklı kılabilir.

Bir diğer akla gelebilecek konu da dil konusunda bizzat devletin harekete geçerek bir dil akademisi kurması ve nesilleri birbirini anlar

10) Erkal, M.E., "Terörün Sosyolojik Analizi", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, s. 11, İstanbul, Nisan 1981, sh. 132-133.

hale getirmesidir. Aksi halde dil konusunda farklı ve uzlaşmaz tutumlar, sosyal bütünleşme için birer engel teşkil eder. Dilde bozulma ve zorlama kültür mirasının naklini engellediği gibi, eğitim faaliyetlerinde verimi de düşürür. Farklı dil anlayışı, kitle haberleşme araçları yoluyla verilmek istenen mesajları anlaşılabilir hale getirebilir.

Bilindiği gibi, Türk milliyetçiliğinin teşkilâtlandırılması Türk Ocağı felsefesi içinde sürdürülürken bizzat Atatürk'ün emirleri ile Türk Tarh Cemiyeti ve Türk Dil Cemiyeti kurulmuş ve bunlardan Balkanlarda kurulmuş bulunan Slav dil cemiyetlerinin yerine getirdikleri görevler beklenmiştir. Bu konuda Atatürk şunları söylemiştir:

“Biz Balkanları niçin kaybettik biliyor musunuz?.. Bunun tek sebebi vardır. Bu da Slav araştırma cemiyetlerinin kurduğu Dil Kurumlarıdır. Bizim içimizdeki insanların millî tarihlerini yazıp şuurlarını uyandırdığı zaman biz Balkanlarda Trakya hudutlarına çekildik.”¹¹

Dil konusunun yanı sıra, radyo ve televizyon programlarında bölücü ve yıkıcı değil, ama birleştirici ve bütünleştirici yayın ve programlara ağırlık vermek gerekmektedir. Özellikle, bazı diziler farklı toplum yapılarının özelliklerini yansıtmaktadır. Radyo veya televizyon programlarında bunlara yer verilmesi kültürel aşınmaya ve değer hükümlerindeki bozulmaya sebep olabilir. Ayrıca sürekli silahlı çatışmayı konu alan filmler, hattâ, çocukların tabanca ve tüfekli oyuncaklara olan düşkünlükleri ileride onları gerçek silâhları kullanmaya sürükleyebilir. Günümüzde, öncelikle sinema ve tiyatro gibi bazı güzel san'at kollarının yaygın olarak teröre âlet edildiğini veya terörün bu sanat kollarından filizlendiğini kabul etmek durumundayız. İkinci Dünya Harbinden sonra harbsiz geçen yılların özellikle gençleri macera, silâh ve uyuşturucu alışkanlığı ile aşırı sekse sürüklediği bir gerçektir. Gençler vahşet dolu yapımları tercih etmektedirler. Banka soygunları, cinayetler, insan vurmalar seyredilen filmlerin rehberliğinde yapılr hale gelmiştir. Bir zamanlar özellikle Avrupa ülkelerine polisiye filmler ve romantik duygular öncelik taşıyan günümüzde tahripkâr ve kan kokan sahneler tercih edilir olmuştur. Artık uyuşturucu kullanmanın da yarattığı uyarma sonunda

11) Kocatürk, U., Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri (2. Baskı), 1971, sh. 165.

şiddet olayları artmıştır. Tabii ki, bütün bunlar bizde de görülmekle beraber sadece ve sadece yaygın kitle haberleşme araçları tarafından da yaratılmış şeyler değildir. Bazı milletlerarası örgütler ve ülkeler terörü kullanmışlardır, kullanmaktadırlar.

Batı ülkelerinde çocukların daha küçük denecek yaşlarda ailelerinden koparak kendi hayatlarını kendilerinin yaşamaları eğilimi, bunları kanunî olmayan yollara itmiştir. Nitekim, çeşitli soygunlar buna örnek verilebilir. Sanayileşmenin moral krizlerini yakından hissedilen toplumlarda genç nesillerin kendilerinden yaşlı nesillere duydukları öfke ve tepki bu toplumları sosyal çözülme noktasına getiren sebeplerden birisidir. Bazı Batı toplumlarında aile müessesesinin zedelenmesi, nüfus artış hızının sıfır dolaylarında bulunması yukarıda belirttiğimiz eğilim içinde olan gençlerin ferdi bağımsızlıkları için topluma savaş açmaları, yarını düşünmeden yaşama arzuları, evlenmeye yanaşmamaları ve çoğulcu bir seks anlayışı içinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Demokrasi ile idare edilen sanayileşmiş toplumlarda hürriyet ortamından faydalanan dış güçlerce de çeşitli taşkınlıklar ve tepkici davranışlar belirli bir amaca doğru yöneltilebilmektedir. Demokrasi ile yönetilen, ekonomik kalkınmaya rağmen, manevî çöküntü içinde bulunan Batı toplumlarında teröre açık olan beyinler bugün olmasa bile ileride rejim için tehlike teşkil edeceklerdir. Toplumuna kendini kabul ettirebilmek için her türlü çılgınlığı göze alacak kadar sapma davranış içinde bulunan gösteriş meraklısı, uyuşturucu ile ancak mutlu hale gelen, ailesinden sıcak bir ilgiden, şefkatten yoksun kalmış ve çevresindeki maddî ve faydacı ilişkilerden bıkan bir genci içinde bulunduğu ortama iten kendi sosyal çevresidir. Onun maddiyata ve mülkiyete önem vermeyen, onları hiçleyen bir davranış içinde bulunması, içine düştüğü manevî bunalımın sonucudur.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız sosyal hastalıklar her ne kadar sanayileşmiş toplumlara has görünüyorsa da, gelişmekte olan ülkelerde ve bu arada Türkiye'de de bu gibi hastalıkların emarelerine rastlanmaktadır. Özellikle, nüfusumuzun coğrafi hareketliliğinin artması, geleneksel yapının iç göçle bozulma eğilimi, şehir hayatında çocukların sosyal kontrolden uzaklaşmaları, ülkemizde de birtakım sosyal meseleler yaratmaya başlamıştır. Devlet ve fert tarafından veya ortaklaşa alınabilecek tedbirlerin yanı sıra, konu millî eğitim ve kültür politikalarında göz önünde tutulmak zorundadır.

Nitekim, son aylarda Türkiye’de din eğitiminin mecburî hale getirilmesi ve devletleştirilmesi somut bir örnektir. Genç kuşakların manevî bakımdan da güçlendirilmesi Millî Eğitimde başarıyı yükseltecektir. Son yıllarda ülkemizde Millî Eğitim ve din eğitimi üzerine oldukça değerli çalışmalar ve ilmi seminerler yapılmış ve konunun taşıdığı önem açıklığa kavuşturulmak istenmiştir¹².

Gençlik Nasıl Eğitilmeli?

Gençliğin ve aydınların toplum hayatındaki önemli rollerini seven Büyük Atatürk gençliği içinde bulunduğu toplumun kurallarına uyan bir sağlam nesil olarak görmek istemiştir. Atatürk’e göre iyi eğitilmiş çağdaş bilgilerle donatılmış ve millî bir terbiye alabilen gençlik, hem yaratıcı, hem gelişmeci, hem de millî varlığı güçlendirici olabilir. Atatürk gençlikten vatan sevgisi beklemekte ve Türkiye’yi muasır medeniyet seviyesine çıkarabilmek için yoğun bir çalışma beklemektedir. Nitekim, şu sözü bunu doğrulamaktadır: “Gençler siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin vatan muhâbbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız.”¹³

Gençliğin milletleri yaşatacak, sürekli kılacak ve millî kültürü daha sonraki nesillere aktaracak bir kuvvet olarak gören Atatürk, gençliğe şu öğüdü vermektedir:

“Ey yükselen yeni nesil istikbâl sizindir. Cumhuriyeti biz tesis ettik, onu i’lâ ve idame ettirecek sizsiniz.”

Atatürk’ün gençlik üzerinde ne derece durduğu bizzat gençliğe hitabesinde görülür. O’nun gençlikten beklediği görev, “Türk istiklâlîni, Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmek” için uyanık bulunmak, Cumhuriyeti yıkmak isteyecek iç ve dış düşmanlara karşı “vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin” hitabına uygun olarak hareket etmektir. Bayrağa, İstiklâl Marşına, millî ve manevî değerlere, ülkenin

12) Bu konuda Aydınlar Ocağı tarafından düzenlenen Kurultay ve Seminerlere ait kitaplara bakılabilir: “Millî Eğitim ve Din Hayatı” Tebliğler - Açıklamalar - Müzakereler, İstanbul 26 - 28 Mayıs 1978 (Milliyetçiler II. Büyük İlmî Kurultayı); “Millî Eğitim ve Din Eğitimi”, İlmî Seminer, Ankara, 9-10 Mayıs 1981.

13) Atatürk Diyor ki, MEB., İstanbul, 1980, sh. 87.

bölünmezliğine karşı gençlik tabii ki duyarlı olacaktır. Yıkıcı ve bölücü ideolojilere karşı “nemelâzımcı” veya herşeyi devletten bekleyici bir tutum içinde olmayacaktır. Hatta, Cumhuriyeti ve Türk devletini yok etmeyi amaçlayan iç ve dış düşmanlara karşı “memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaffet ve delâlet ve hatta hıyânet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhid edebilirler” tesbitinde olduğu gibi, iktidarların devlet otoritesinin etkinliğini azaltarak otorite boşluğunun doğuracağı tehlikeler karşısında, Atatürk ilkelerine ve ülkenin bölünmezliğine yürekten bağlı olan gençlik kanunları dahilinde görevini yerine getirebilir.

Büyük Atatürk “Gençliğe Hitabesi”nde son olarak Türk Gençliğine şöyle sesleniyor:

“Ey Türk İstiklâlinin evlâdı: İşte bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen, Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asıl kanda mevcuttur”.

Gençliğe gereken önemi veren Samsun’a çıktığı tarih olan 19 Mayıs 1919’u gençliğe armağan eden Büyük Atatürk’ün, gençliğin nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusundaki kıymetli görüşleri, dün olduğu gibi bugün de millî eğitim ve kültür politikalarını uygulamak mevkiinde olanlara ışık tutmaktadır:

“Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel Türkiye’nin istiklâline, kendi benliğine millî geleneklerine düşman olan unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir. Beynelmilel vaziyete göre, böyle bir savaşım gerektirdiği ruhî unsurlarla mücehhez olmayan fertlere ve bu fertlerden mürekkep cemiyetlere hayat ve istiklâl yoktur.”¹⁴

Yukarıda gençliğin ne şekilde yetiştirilmesi gerektiği konusuna ışık tutan ve açıklık getiren büyük kurtarıcı, Manastır Askerî İdadisinde şair Mehmet Emin Yurdakul’un “Ben bir Türk’üm, dinim, cinsim uludur” mısrağı ile başlayan şiirinin etkisi altında kalmış ve bu şiirle ilgili olarak “Bana millî gururumu tattıran ilk anlatımı bulmuştur” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Büyük milliyetçi ve inkılâpçı

14) Aynı eser, sh. 87.

Atatürk yine gençlik ve aydınlara gerekli mesajı veren şu sözleri ile dikkati çekmektedir:

“Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun efradı ne kadar Türk Kültürü ile meşbu olursa, o topluluğa dayanan Cumhuriyet de kuvvetli olur”¹⁵. Atatürk’e göre “Türkiye Cumhuriyetinin temeli Kültürdür” ve Türk Devletini yüceltecek olan “kültür birliği”dir¹⁶.

Atatürk’te ifadesini bulan milliyetçi-inkılâpçı davranış tarzı Arnold Toynbee’ye göre, bağımsızlık mücadelelerinin dayandığı milliyetçi hareket ruhu içinde gelişmiştir¹⁷.

Millî kültürün diğer kültürlerden ayırd edilebilme ve farklı olma özellikleri konusunu, Harbiye’den yetişen en büyük Türk askeri olarak gayet iyi hazmeden Mustafa Kemal, millî kültür ve kültür alışverişi konusunda taklitçiliğe ve kopyacılığa ne derece karşı olduğunu şu sözlerle ispat etmektedir:

“Her milletin kendine mahsus gelenekleri, kendine göre millî hususiyetleri vardır... Hiç bir millet aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet ne taklit ettiği milletin aynı olabilir, ne de kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun neticesi şüphesizdir ki, acıdır.”¹⁸

Atatürkçü düşünce Osmanlı tarihinde yarım yüzyılı aşan Türkleşme hareketleri geleneğinden millî devlet anlayışına varmıştır. Bizzat Atatürk Türk olmanın gururunu benliğinde hissetmiş, bunun kavgasını vermiş, bunun içinde “Türk yaratılmak medarı iftiharındır” demiştir. Asırlarca benliğini unutmuş bir milletin bunu yeniden hissetmesinin ne derece anlamlı olduğunu hissedebilmek için ancak o anları yaşamamız gerekir.

- 15) Kocatürk, U., Borak, S., Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri : Tamim ve Telgraflar, 1972, sh. 114.
- 16) Atatürk’ün İnkılâp ve İlkeleri, Harp Akademileri Komutanlığı, Yüksek Askerî Bilimler Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1979, sh. 144, 146.
- 17) Türkoğlan, O., “Cumhuriyetten Önce Yenileşme Hareketleri ve Atatürk’te Millî Devlet Anlayışı”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, s. 13, Ağustos 1981, sh. 73.
- 18) Aynı eser, sh. 101.

Atatürk, 20 Mart 1923 tarihinde Konya Türk Ocağında gençlerle yaptığı bir konuşmada kültür konusunu milliyetçilik düşüncesine dayandırarak şöyle söylemektedir:

“Biz milliyet düşüncelerini uygulamada çok gecikmiş ve çok üşenme ve kayıtsızlık göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla gayretle gidermeye çalışmalıyız. Bilirsiniz ki, milliyetçilik teorisini milliyetçilik düşüncelerinin dağılmasına, çözülmesine sebep olan düşüncelerin, dünya üzerinde uygulama kabiliyeti bulunamamıştır. Çünkü, tarih, vak’alar, olaylar ve düşünceler, hep insanlar ve milletler arasında hep milliyetçiliğin hâkim olduğunu göstermiştir. Milliyetçilik prensibi aleyhindeki büyük ölçüdeki fiili denemelere rağmen, yine de milliyetçilik duygusunu öldürülemediği ve yine kuvvetli yaşadığı görülmektedir, Bhusus bizim milletimiz milliyetinden bilmezliğe gelmesinin çok acı cezalarını gördü. Osmanlı imparatorluğu imparatorluğu içindeki çeşitli kavimler hep milli inanışlarına sarılarak, milliyetçilik düşüncelerinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz, ne olduğumuzu onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu sopa ile içlerinden kovularak anladık.”¹⁹

Milli devletin kurulması yolunda geçen zor ve yıpratıcı dönemleri hiçe sayan ve milli mücadeleye, Kuva-i milliyeye inanmayan ve onun başarılı olamayacağını kanaat getiren çevrelere karşı Atatürk Nutkunda şunları belirtiyor:

“Türk milletinin kalbinden, vicdanından doğan ve ilham alan en esash, en belirli arzu ve iman belli olmuştu: Kurtuluş!...”

“Bu kurtuluş feryadı, Türk vatanının bütün ufuklarında aksetmekteydi. Milletten, başka bir şey sormağa lüzum yoktu. Artık bu arzuyu ifade etmek kolaydı. Nitekim, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde milli arzu açıkça ortaya konmuş ve ifade olunmuştu.”

Milli mücadeleye inanmayanlar için de yine Nutuk’da şu cümleler yer almaktadır:

“İmansız idiler, çünkü milli davanın ciddiliğine ve kesinliğine ve bu davanın dayanağı olan milli teşkilâtın gücüne inanmıyorlardı.

19) Atatürk’ün İnkılâp ve İlkeleri, Harp Akademileri Komutanlığı Yüksek Askerî Bilimler Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1979, sh. 151.

Korkak idiler, çünkü Milli teşkilâta mensup olmayı tehlikeli görüyorlardı.

Cahil idiler, çünkü kurtuluşun tek dayanağının millet olduğunu ve olacağını takdir edemiyorlardı. Padişah'a dalkavukluk ederek, yabancılara hoş görünerek, yumuşak ve nazik davranarak büyük gayelere varılabileceği gafletini gösteriyorlardı.

Bundan başka, efendiler, nankör, ve bencil idiler... Milli ülkünün ve milli teşkilâtın, kısa bir zamanda kazandığı şerefi ve varlığını küçümsüyorlardı. Ortaya çıkmış olan durum ve varlığın kolay kazanılmış olduğunu zan ve vehmetmekle çirkin gururlarını tatmin sevdasına düşüyorlardı..."²⁰

Atatürk'ün bu sözleri Türk Gençliğine ve aydınlara bilhassa 1970'li yıllardan sonra içine düştükleri ümitsizlik ve başarı mistiğinden yoksun ortamdan uyandıracak ve her türlü engeli aşma gücünü verecek niteliktedir. Büyük Kurtarıcı Türk Milletine olan güvenini ve Türk İstiklâline olan engin inancını sadece içerideki bazı çevrelere değil, ama bazı yabancı çevrelere de belirtmekten kaçınmamıştır. Ülkemizde ve Kafkasya'da incelemeler yapmak üzere, Amerikan Hükümeti tarafından gönderilen General Harbord'un başkanlığındaki heyetle görüşen Atatürk'ün izlenimlerini Nutuk'dan takip edelim:

"22 Eylül 1919 günü General Harbord ile uzun uzadıya görüşmelerde bulunduk. Generale, Milli Mücadelenin maksat ve gayesi ve millî teşkilât ve birliğin ortaya çıkış sebebi, müslüman olmayanlara karşı olan duygular ve yabancıların memleketimizdeki yıkıcı propagandası ve yaptıkları hakkında geniş ve delili açıklamalarda bulundum. Generalin bazı garip sorularıyla da karşılaştım. Meselâ, "Millet düşünülebilecek her türlü teşebbüs ve fedakârlıkta bulunduktan sonra da başarı sağlanamazsa ne yapacaksınız? Verdiğim cevapta — yanlış hatırlamıyorsam — demiştim ki: Bir millet varlığını ve istiklâlini elde etmek için düşünülebilen teşebbüsleri ve fedakârlığı yaptıktan sonra başarı sağlar. Ya başaramazsa demek, o milletin ölmüş olduğuna hükmetmek demektir. Öyle ise, millet yaşadıkça ve fedakârca teşebbüslerine devam etikçe başarısızlık söz konusu olmaz.

20) Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, C. I, İstanbul, 1973, sh. 436-438.

General sorduğu soruda asıl maksadın ne olabileceğini araştırmak istemedim. Fakat, verdiğim cevabın takdirle karşılandığı bugün yeri gelmişken belirtmek isterim.”²¹

Türk Milletine olan inancı sonsuz olan ve hâkimiyet kaynağını millette arayan Atatürk, inandığı ve güvendiği Milletinden bahsederken acaba “millet” mefhumundan ne anlıyordu? Milletin tanımını bizat Atatürk’ten, O’nun kendi elyazısından öğrenelim ve genç nesillere de öğretelim:

“Zengin bir hâtırat mirasına sahi pbulunan, beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimi olan ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraberce devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden vücuda gelen cem’iyete millet namı verilir.”²²

Atatürk düşüncesine bağlı ve Türk Devletini yüceltmek gayreti içinde olan herkesin bu tarifi aynen kabul etmesi ve diğer hususlarda olduğu gibi benimsemesi gerekir. Atatürk ilkeleri ve onun sistemleştirilmiş şekli olan Kemalizm, isteyen isteyeceği şekilde yorumlayacağı veya taşıdığı art niyete göre değiştireceği, saptıracağı prensipler paketi değildir. Kemalizm, “milliyetçilik”²³, “cumhuriyetçilik”, “inkılâpçılık”, “lâiklik”, “devletçilik” ve “halkçılık” ilkelerinden kaynaklanır. Bu ilkelerin ötesinde, değişebilecek sosyal şartlar karşısında devamlı değişme veya sürekli yeni tutumlar takınmak demek, dolaylı olarak bu ilkeleri işlemez hale getirmek ve onların taşıdığı anlamın yitirilmesine ön ayak olmaktadır. Kemalizm, tabii ki ileriye açık bir düşünce sistemidir, ancak, geçmişin tarihî ve kültürel gerçeğine sırtını dönmek veya onu reddetmek hiç de değildir. Geçmişe yönel-

21) Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, C. I, İstanbul, 1973, sh. 211-212.

22) İnan, A., Mustafa Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım, Ankara, 1969, sh. 12-13 ve ek sh. 2-3.

23) “Milliyetçilik” ilkesinin bazılarınca maksatlı olarak, bazı çevrelerce de iyiniyetle yanlış şekilde kullanıldığını görüyoruz. “Ulus”ların birleşmesinden “millet” meydana gelmektedir. Milletin karşılığı ulus değildir.

Ulusçuluğu maksatlı ve art niyetli olarak kullanan marksistler, Türkiye’yi federatif bir siyasi yapı içinde (halklar) görmeyi arzuladıklarından, bu yapı içinde sadece Türklere has bir ‘ulusçuluk’ olacağını kabul ederler.

mek, fosilleşmiş bir zaman boşluğuna donuk gözlerle buğulu camlar arkasından bakmak değildir. Geçmişe yönelmek, ileriye daha güçlü ve anlamlı atılmak için kendini tanımak ve kendini bilmektir. Tarihin çarkını tekrar geriye çevirmek tabii ki mümkün değildir, ama dönen çarkın neler getirip götürdüğünü farketmemek veya kaygısız, ilgisiz durmak da geleceği yabancı ipotek altına sokar.

Yukarıda Atatürk'ün millet tarifinde de görüleceği üzere, milli mücadelenin başlangıcından bu tarafa devletin ve onun hukukunun temel normu milli hâkimiyet esas ve bu hakimiyetin Türk milletine ait olması, devlet nizamının dayanağının da Türk milliyetçiliği olduğunu ortaya koymaktadır. Bugüne kadar kabul edilmiş anayasalar veya kanun hükümleri neler olmuş bulunursa bulunsunlar Atatürk'ün kurduğu milli devlet bu temel esasa dayanmaktadır. Büyük kurtarıcı Samsun'a çıktığı andan itibaren yukarıdaki iki temel norm daima geçerli olmuştur. Yine millet tarifinde anlaşıldığı üzere, millet niteliği ancak belirli bir zaman ve süreç içinde kazanılmaktadır. Tesadüfen bir araya gelmiş kalabalık millet değildir. Sadece mekânda tamlama, yani coğrafi bütünleşme de yeterli değildir. Fonksiyonel olduğu kadar anlamlı bir bütünleşme kültürel aynışma gereklidir. Milletlerin tarihi vardır. Tarihsiz toplumlar olabilir, fakat tarihsiz millet sözkonusu olamaz. Sadece tarihe sahip olmak da yeterli değildir. Ortak mirasın korunmasında ve nesiller boyu ona süreklilik kazandırılmasında tarifte de görüldüğü gibi, fertlerin ortak irade sahibi olmaları gereklidir. Tarihe sahip fakat onu inkâr eden fertler ve toplumlar millet olmaktan uzaklaşırlar. Böyle topluluklar milli varlığın yaşatılmasında esas olan muhafazakârlık fonksiyonunu yitirdiklerinden gelişmeci ve ilerlemeci bir fonksiyon da yerine getiremezler. Gelişme ve değişimin yanı sıra, muhafazakârlık fonksiyonunun da yitirilmemesi şarttır. Aksi halde, o millet tarihleri müzeliğe olmuş veya arkeolojik bir iz bırakmış bir niteliğe bürünebilir. Atatürk'e göre, tarihine sahip çıkmayan toplumlar ve ortak milli ülkülerini kaybeden milletler millet olma niteliklerini ergeç kaybederler. Bu bakımdan, milletlerin hayatında mâzi, mevcut durum ve gelecek birlikte düşünülmesi ve ele alınması gereken bir husustur. Atatürkçü düşüncede esas olan bu ve bunun gibi temel noktalar gençliğe eğitim ve kültür politikaları yoluyla kazandırılmadığı sürece, gençliği sadece belirli bilgiler ile donatmanın eğitimde maliyet

artışına ve azalan etkinliğe yol açacağı şüphesizdir. Atatürk'ün "nasıl bir gençlik ve ne şekilde bir milli eğitim" konusuna bizzat kendi beyanları ile getirdikleri açıklığa işaret etmeğe devam edelim.

"Türkleri bütün dünyaya yeni bir millet olarak tanıtan görüş bizim de içimize girmiştir... Dört yüz çadırılık bedevi bir kabileden bir imparatorluk ve millet tarihini başlatmak suretiyle İmparatorluk zamanında Türklerin görüşü de bu merkezdeydi... Evvelâ, millete tarihini, asil bir millete mensup bulunduğunu, bütün medeniyetlerin anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz."²⁴

Görüldüğü gibi, Büyük Kurtarıcı(gençliğe millî tarih şuurunun kazandırılması ve gençliğin bu duygu ve bilgilerle donatılmasından yanadır. Nitekim, bir başka beyanında bunu Türk dünyasının kültür meselelerine eğilinmesi gerektiğini belirterek tamamlamaktadır:

"Türkiye dışında kalmış Türkler ilkin kültür meseleleri ile ilgilenmelidirler. Nitekim, biz, Türklük davasını böyle bir müspet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesinde Yakut Türklerinin dil ve kültürlerini bile ihmâl etmiyoruz."²⁵ Bu ifadeleri ile de Büyük Atatürk siyasi bir amaçtan çok, kültür ve medeniyet tarihinde Türklerin oynadığı önemli rol üzerine çalışmalar yapılmasını ve konunun araştırılmasını arzulamıştır.

Bütün buraya kadar Türk gençliğinin memleketine en yüksek hizmeti yapabilmesi ve nasıl yetiştirilmesi gerektiği üzerine yer yer Büyük Atatürk'ün kendi ifadelerine de başvurarak konuyu değerlendirmeğe çalıştık. Bu konuda Atatürk'ün sözleri daha doğrusu direktifleri ne ölçüde gerçekleştirilmiştir veya hangi dönemlerde bunlardan uzaklaşmıştır konusu, zannederim ki fazla derin araştırmaya ihtiyaç göstermez. Düşünen her kafaya göre farklı Kemalizm anlayışı olamayacağına göre, milliyetçi-inkılâpçı Atatürk'ü iyi anlamak ve anlatmak gerekir. Bunun için de başvurulacak kaynaklar fazlasıyla mevcuttur.

24) Türkdoğan, O., a.g.e., sh. 87.

25) aynı eser, sh. 77-78. Ayrıca, Armaoğlu, F., Atatürk'ün Dış Politika Meseleleri, Tercüman Atatürk Semineri, Trabza, 1 Mayıs 1981.

O'nun inkılâpçı ve milliyetçi kişiliğinin Türk tarihinin de rehberliğiyle ortaya çıkardığı inkılâplar, Batı'nın tarihi içinde görülen inkılâplardan tabii ki farklıdır. Türk İnkılâbı kendine has özellikleri ile dikkati çeker. Onun için evrensel bir takım devrim kalıplarına sığmaz. Millî nitelikli bu inkılâpları iyi değerlendirmek ve ideolojik bir saplantıya düşmeden anlamak gerekir. Aksi halde aşağıdaki yanlışa düşülebilir:

“Mustafa Kemal hareketi marksist-leninist doğrulara dayanan bir devrim amaçlamasına dayanmamıştır ki, o devrimi tamamlamak, özellikle çağımızın koşulları içinde devrimci bir nitelik taşısın.... Günümüzün koşulları ve anti-emperyalist mücadelenin sahip olması zorunlu nitelikleri karşısında, Atatürkçü tezleri tekrarlamak ve bunları hareket noktası seçmek, bizi gerçekten devrimci, gerçekten sorunlara çözüm bulucu bir noktaya getirmeyecektir. Aksine... halkın “kesintisiz devrim” sürecinde bir güç olarak yer almasını engelleyici “devrimci halk iktidarlarının” kurulmasını önleyici, sosyalist devrime kesinkes karşı çıkıcı bir nitelik taşıyacağını bilmemiz zorunludur”²⁶.

26) Özek, Çetin, Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi, İstanbul, 1970, sh. 511-12.